

نقش قاضی در اجرای مجازاتها

فکر شرکت دادن قضات دادگستری، در اجرای احکامیکه صادر میکنند (مخصوصاً در مورد احکام متضمن مجازاتهای سالب آزادی) فکر تازه‌ای نیست. از روزگاران بسیار قدیم هسته اولیه این فکر کمابیش در تمام کشورها وجود داشته، ولی تنها قبل از جنگ دوم جهانی بود که فکر مذکور بطور جدی، توسط علمای حقوق جزا و جرم‌شناسی در کشورهای اروپائی مورد بحث و گفتگو قرار گرفته، مقالات و رسالات بسیاری نیز در اینمورد نوشته شده است.

فکر مذکور، حتی در سال ۱۹۳۷ میلادی در «چهارمین کنگره بین‌المللی حقوق جزا» که در پاریس تشکیل گردید مطرح مذاکره قرار گرفته و قطعنامه‌ای درباره آن بشرح زیر صادر گردیده است: «رعایت اصل قانونی بودن مجازاتها از طرفی، و حفظ حقوق و آزادیهای فردی از طرف دیگر، مستلزم مداخله مستقیم مقامات قضائی در اجرای مجازاتها و اقدامات تأمینی میباشد؛ این مداخله باید شامل نوعی نظارت و مراقبت و اختیار اخذ تصمیم باشد. نظارت و مراقبت مذکور میتواند توسط یک نفر قاضی که بطور دائم برای اینکار انتخاب شده است صورت گیرد، و یا توسط یک «اداره نظارت بر زندانها» که اعضای آن از میان قضات انتخاب شده باشند، اعمال شود. بهر حال، تغییر مدت محکومیتی که قبلاً توسط دادگاه تعیین شده است و ایجاد هر نوع تغییرات اساسی در نحوه اجرای مجازاتها، باید فقط توسط مقامات قضائی انجام شود.»

برخی از کشورها بلافاصله پس از انتشار قطعنامه «کنگره پاریس» بخاطر پیروی از اصول و تئوریهای جدید جزائی، مضمون قطعنامه فوق را بمورد اجرا گذاشته‌اند که از آن جمله کشورهای فرانسه - ایتالیا - پرتغال - برزیل را میتوان نام برد.

در اینجا ناگزیر به توضیح است که «قاضی اجرای مجازاتها» را نباید با دادیار

ناظر زندان، که در کشور ما وجود دارد اشتباه کرد. زیرا حدود وظایف و قلمرو اقتدارات قاضی اجرای مجازاتها خیلی بیشتر از دادیار ناظر زندان است.

مثلاً بموجب مقررات آئین دادرسی کیفری فرانسه، قاضی اجرای مجازاتها از جمله «قضات نشسته» محسوب است که طی تشریفات خاصی بنا به پیشنهاد شورای عالی قضائی فرانسه، از طرف وزیر دادگستری برای مدت سه سال باین سمت انتخاب میگردد. پس از انقضای سه سال مدت قانونی مذکور نیز در صورتیکه شخصاً تمایل داشته باشد، ادامه وظیفه او در این سمت برای سه سال دیگر قابل تمدید است. طبق همان مقررات، قاضی اجرای مجازاتها را نمیتوان تعویض یا از کار برکنار کرد مگر با رعایت همان تشریفاتیکه برای انتخاب او لازم است. بعبارت دیگر، هرگاه موجبات تغییر قاضی مذکور فراهم شود، شورای عالی قضائی فرانسه پیشنهاد برکناری او را به وزیر دادگستری تسلیم مینماید و نامبرده نیز در صورت موافقت با این پیشنهاد، حکم عزل او را صادر میکنند.

در صورتیکه قاضی اجرای مجازاتها بخاطر بیماری یا حدوث علت دیگری از انجام وظیفه باز ماند، دادگاه شهرستان استثنائاً میتواند بطور موقت، یکی از قضات نشسته را که صلاحیت کافی در اینمورد داشته باشد، بجای او تعیین نماید. در کشور فرانسه طبق اصلاحات اخیر جزائی، در مقر هر یک از دادگاههای شهرستان یک قاضی اجرای مجازات وجود دارد. وظایف و اختیارات قاضی مذکور بسیار زیاد و متنوع است که بشرح زیر میتوان خلاصه نمود:

۱- وظیفه قاضی اجرای مجازاتها در قبال زندانهای واقع در حوزه قضائی خود بطور کلی.

۲- وظیفه او در مورد اعطای آزادیهای مشروط و موافقت با تعلیق مراقبتی مجازاتها.

۳- وظیفه او در اجرای ممنوعیتهای قانونی.

۴- وظیفه او در موافقت با تقاضای اعاده حیثیت.

۵- وظیفه او در قبال کمیتههای کمک به زندانیان آزاده شده و کمیسیونهای جمع آوری و هدایت ولگردان.

باید یادآوری کرد که وظایف مذکور را بطور کلی میتوان به دو دسته جداگانه و متمایز از هم بصورت زیر تقسیم نمود:

الف - وظایف قاضی اجرای مجازاتها در زندان و مؤسسات وابسته بآن،

که بنوبه خود به سه دسته وظایف اجرائی - مشورتی - مراقبتی تقسیم میگردد.

وظایف اجرائی قاضی مذکور، عبارتست از:

- اعطای اجازه کار به محکومین در خارج از زندان، با نظارت مدیر زندان

مربوطه.

- صدور اجازه و اخذ تصمیم در مورد ورود زندانی از مرحله «حبس معمولی»

به مرحله «نیمه آزادی»
- صدور اجازه خروج موقتی از زندان، برای بعضی از محکومین بدلائل خانوادگی.

- الفای اجازه‌ها و امتیازات مذکور در فوق بعنوان تنبیه انضباطی.

وظایف مشورتی قاضی اجرای مجازاتها بشرح زیر است:

۱- اظهار نظر در آنقسمت از مقررات داخلی زندانها که ناظر به نحوه اجرای مجازاتها میباشد.

۲- اظهار نظر در مورد پذیرش بازدیدکنندگان، در زندانها.

۳- اظهار نظر در مورد پذیرش یا عدم پذیرش پیشنهادات راجع به «آزادی

مشروط» زندانیان.

۴- اظهار نظر در مورد تقاضای زندانیان، برای ورود به هر يك از مراحل

اختصاصی رژیم اجرای مجازاتها.

از لحاظ مراقبتی، قاضی اجرای مجازاتها باید در جریان کلیه بخشنامه‌های صادره از اداره زندان قرار گرفته و يك نسخه از گزارش بازرسان زندانها و مأموران مراقبت نیز برای او ارسال گردد.

برای حسن اجرای این وظیفه، قاضی مذکور موظف است که لااقل ماهی یکبار از کلیه زندانهای واقع در حوزه قضائی خود بازدید بعمل آورده و ضمن بازرسی دفاتر زندانها، به تقاضای زندانیان شخصاً رسیدگی نماید.

ب - وظایف قاضی اجرای مجازاتها در خارج از زندان:

وظایف خارج از زندان قاضی مذکور به سه گروه تقسیم میشود، که گروه

اول عبارتست از:

وظایف قاضی اجرای مجازاتها در مورد آزادی مشروط = چون قاضی مزبور ریاست «کمیته آزادی مشروط» را برعهده دارد، لذا کلیه فعالیتهای مأموران وابسته به این کمیته را هدایت نموده و هر نوع اقدامی را که برای اصلاح و تربیت مجدد زندانیان «مشمول آزادی مشروط» صلاح بدانند، بوسیله آنان بموقع اجرا میگذارد. ضمناً قاضی مذکور میتواند اجازه خروج از شهر محل اقامت خود را به مشمولین «نیستم آزادی مشروط» اعطا نموده و در صورت لزوم با مسافرت آنان به خارج از کشور موافقت نماید.

در هر مرحله از آزادی مشروط، هرگاه قاضی اجرای مجازاتها ضروری تشخیص دهد، میتواند الفای امتیاز آزادی مشروط را بوزیر دادگستری پیشنهاد نموده و نظر کتبی خود را با ذکر دلایل و جهات ضروری لغو آزادی مشروط، به مقامات مسئول تسلیم نماید. حتی در موارد فوری و ضروری، این قاضی میتواند دستور توقیف موقت زندانی آزاد شده را، پس از جلب نظر دادستان صادر نماید.

- وظایف قاضی اجرای مجازاتها در مورد تعلیق مراقبتی مجازات، آنست که

کلیه اقدامات و تعهدات محکومین مشمول تعلیق را کنترل نموده، مقرراتی را که اینگونه مشمولین باید در دوره تعلیق مراقبتی رعایت کنند، نظارت مینماید. از آنجا که قاضی مذکور ریاست «کمیته تعلیق مراقبتی مجازاتها» را نیز بعهده دارد، فعالیت مأموران این کمیته را هماهنگ کرده و حتی در موارد ضروری و فوری میتواند وظایف آنها را تعطیل یا قسمتی از آن را بعهده دیگران بگذارد. اختیارات این قاضی در مورد مشمولین تعلیق مراقبتی مجازاتها شامل موارد زیر است:

۱- قاضی مذکور میتواند رأساً، به درخواست دادستان یا تقاضای ذینفع، تعهدات مربوط به مشمولین تعلیق مراقبتی را کلاً یا جزئاً ملغی نموده و یا در ترتیب آن تغییراتی وارد نماید.

۲- همچنین میتواند با جلب نظر دادستان، دستور توقیف محکوم فراری را صادر و سپس پرونده را به دادگاه صالحه ارسال نماید، تا دادگاه ظرف سه روز نظر خود را نسبت باین توقیف اعلام دارد.

۳- در صورت عدم اجرای تعهدات مقرر، از طرف مشمولین تعلیق مجازات، این قاضی میتواند از دادگاه مربوط تقاضا نماید که حکم تعلیق را لغو و دستور اجرای مجازات را صادر کند.

۴- در مواردیکه رفتار شخص «مشمول تعلیق مجازات» کاملاً رضایتبخش باشد، قاضی اجرای مجازاتها میتواند از دادگاه صالحه تقاضا کند که محکومیت ویرا، حتی قبل از فرار رسیدن موعد مقرر، منتفی اعلام کند.

- وظایف این قاضی در مورد زندانیان آزاد شده، بدینصورت است که چون مشارالیه ریاست کمیته «کمک به زندانیان آزاد شده» را بعهده دارد، میتواند در باره نوع و کیفیت کمکهایی که اداره زندان بهنگام خروج محکومین فقیر و محتاج از زندان، بانان یا به خانواده‌هایشان مینماید، نظارت و کنترل کند. همچنین قاضی فوق‌الذکر میتواند نسبت به محکومین به «اقامت اجباری یا منع اقامت در يك نقطه معین» اظهار نظر کرده و در مورد اقدامات متخذه علیه آنان تصمیم بگیرد.

علاوه بر اینها، قاضی اجرای مجازاتها بعنوان رئیس کمیته کمک به زندانیان آزاد شده، فعالیتهای بخش خصوصی و انجمن‌های خیریه را در مورد زندانیان آزاد شده، هم‌آهنگ نموده و گزارش کارهای انجام شده را به وزیر دادگستری تسلیم میکند. در خصوص جمع‌آوری و اسکان متکدیان و ولگردان نیز قاضی مذکور میتواند اخذ تصمیم نموده و دستورات لازم جهت اعزام آنان به اردوهای کار یا نوانخانه‌ها را صادر کند.